

λος τῆς ποιήσεως τοῦ Σολωμοῦ, εἰς τὸν ὕμνον του-
τέστι τῆς ἐλευθερίας καὶ εἰς τὴν ᾠδὴν τοῦ Βύρωνος.

Ὁ τότε ἐξηγητὴς τοῦ ὀνείρου δὲν ἐδύνατο παρὰ
νὰ ἐξηγήσῃ γενικῶς τὴν οὐσίαν τῆς ὀπτασίας, ὁ
καιρὸς ἐμαρτύρησε τὰ καθέκαστα.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΥΛΗΣ

ΕΠΙ ΤΗΣ ΟΠΟΙΑΣ ΕΓΓΡΑΦΟΝ ΟΙ ΠΑΛΑΙΟΙ.

ΟΙ ΠΑΛΑΙΟΙ μετεχειρίζοντο πολλὰς ὕλας πρὸς
γραφὴν, ἀλλ' εἶναι δυσδιάγνωστον ποία ἐξ αὐτῶν
ἦτον ἡ πρώτη καὶ ἀρχικὴ· τὸ βέβαιον δὲ εἶναι
ὅτι ἄλλῳ τρόπῳ ἔγραφον δημοσίως καὶ ἄλλῳ ἰ-
διωτικῶς. Καὶ δημοσίως μὲν ἔγραφον ἐπὶ λίθων,
μετάλλων καὶ ξύλων, ἰδιωτικῶς δὲ ἐπὶ φύλλων,
φλοιῷ δένδρων, θραδύτερον δὲ ἐπὶ δερμάτων, ἐν-
τέρων ζώων, πνύων καὶ ἐλεφαντίνων καὶ ξυλίνων
πινάκων ὅτε μὲν κηρῷ ἠλειμμένων, ὅτε δὲ καὶ μὴ.
Ἐπὶ λθεν ὕστερον ἡ ἐφεύρεσις τοῦ αἰγυπτιακοῦ
παπύρου καὶ τῶν διφθερῶν, ἀλλὰ διὰ τὸ δυσώ-
νητον ἔνεκεν τῆς ὑπερόγκου τιμῆς τῶν, οἱ πλεῖ-
στοι ἐποιοῦν χρῆσιν τῶν φλοιῶν τῶν δένδρων καὶ
τοῦ ἐκ βάμβακος χάρτου ἐκ τοῦ τελευταίου δὲ τού-
του ἐπήγαγε κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἡ ἀπὸ
παλαιὰ καὶ ἄχρηστα βράκη κατασκευὴ τοῦ χάρτου.

Μαρτυρίας περὶ τῆς ἀρχαιοτάτης ἐπὶ λίθων
καὶ μετάλλων γραφῆς εὐρίσκομεν εἰς τὴν παλαιὰν
γραφὴν αἱ δέκα ἐντολαὶ τοῦ Μωϋσέως ἦσαν ἐπὶ
λίθου γεγραμμέναι καὶ ὁ Ἐπιφάνιος λέγει ὅτι τὰ
ὀνόματα τῶν δώδεκα φύλων τοῦ Ἰσραὴλ ἦσαν
γεγραμμένα ἐπὶ Σαπφείρου, ὁ δὲ Ἰωβ εὐχεται νὰ
γραφῶσιν οἱ λόγοι αὐτοῦ εἰς πλάκας μολυβδί-
νους. Φαίνεται δὲ ὅτι μετὰ τοὺς λίθους ἐπὶ λθεν
ἡ χρῆσις τοῦ γράφειν ἐπὶ μετάλλων, καὶ κατὰ
πρῶτον ἐπὶ μολυβδίου, τοῦτο δὲ μαρτυρεῖ καὶ ὁ
Πλίνιος καὶ ὁ Παυσανίας λέγοντες ὅτι εἶδον πολ-
λοὶ τὸ σύγγραμμα τοῦ Παιδοῦ *Ἔργα καὶ Ἡ-
μέραι* γεγραμμένον ἐπὶ μολυβδίνων πλακῶν. Με-
τὰ τὸν μολυβδὸν ἐγένετο χρῆσις τοῦ χαλκοῦ καὶ
τοιαῦτα μνημεῖα σώζονται μέχρι τῆς σήμερον
εἰς διάφορα εὐρωπαϊκὰ μουσεῖα. Ἐν τούτοις καὶ
ἡ τοῦ ξύλου χρῆσις πρὸς γραφὴν ἦν ἀρχαιοτάτη,
διότι περὶ ἀειγματος χάριν, καὶ οἱ νόμοι τοῦ Σό-
λωνος ἦσαν γεγραμμένοι ἐπὶ ξυλίνων πινάκων ἐκ
πύξου καὶ διασώζονται ἔτι καὶ νῦν σανίδες ἀλειμ-
μέναι μὲ κηρὸν ἐνεπίγραφοι, οἱ δὲ πλούσιοι ἀντὶ
ξύλινων μετεχειρίζοντο ἐλεφαντίνους πινάκας.

Ἀλλ' ὅχι μόνον τὸ ξύλον καὶ οἱ φλοιοὶ τῶν
δένδρων ἐχρησίμευον πρὸς γραφὴν, ἀλλὰ καὶ τὰ
φύλλα τῶν, καὶ ὁ Πλίνιος μαρτυρεῖ ὅτι τὰ τῆς
δάφνης φύλλα ἦν ἡ παλαιότατη χρῆσις· οἱ δὲ Συ-
ρακοῦσιοι μετεχειρίζοντο τὰ φύλλα τῶν ἐλαιῶν
εἰς τοὺς ἐξωστρακισμούς, ὅπως οἱ Ἀθηναῖοι τὰ
ὄστρακα καὶ τοὺς κεράμους, τὸ δὲ τοῦ Ἑλζίου
Κίννα γνωμικὸν μᾶς πιστοποιεῖ ὅτι ἔγραφον
καὶ ἐπὶ φύλλων μαλάχης. Ὁ Βιοργίλιος λέγει ὅτι
καὶ ἡ Σιδύλλα ἐπὶ φύλλων ἔγραφον, ἀν καὶ ὁ Σύμ-
μαχος μαρτυρεῖ ὅτι οἱ χρησιμοὶ τῆς Σιδύλλης
ἦσαν ἐπὶ πανίου γεγραμμένοι, ὅπως καὶ τὰ χρο-
νικὰ τῶν Ῥωμαίων, κατὰ τὸν Λίβιον.

Καὶ τὰ ζῶα παρεῖχον ὕλην εἰς τὸ γράφειν, τὰ
δέρματα δηλαδὴ αὐτῶν καὶ τὰ ἔντερα. Ὁ Ισί-
δωρος λέγει ὅτι ἔγραφον ἐπὶ τῶν ἐντέρων τοῦ ἐλέ-
φαντος, εἰς ἕνα δὲ ἐμπρησμόν τῆς Κωνσταντινου-
πόλεως ἐπὶ Κασίσαρος Βασιλείτου κατεκαή τὸ ἐν-
τερον ἑνὸς δρόκοντος ἔχον ἑκατὸν εἰκοσι ποδῶν
μῆκος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦσαν γεγραμμένοι χρυσοῖς
γράμμασιν ἡ ἱλιάς καὶ Ὀδύσσεια τοῦ Ὀμήρου. Πρὶν
δ' ἐφευρεθῶσιν αἱ διφθέροι ἢ μεμβράναι μετεχει-
ρίζοντο ἀκατέργαστα τὰ δέρματα τῶν ζώων, ἀ-
ποξέοντες μόνον τὰς τρίχας ἐπὶ τοιούτων δερμά-
των γεγραμμένα βιβλία σώζονται καὶ ἄλλα καὶ
τὰ δύο βιβλία τοῦ Ἑσδρα ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς
Βολωνίας.

Ἀρχαιοτάτη εἶναι καὶ ἡ χρῆσις τοῦ παπύρου
παρὰ τῆς Αἰγυπτίου. Ὁ πάπυρος οὗτος εἶναι εἰ-
δος καλάμου φυομένου εἰς τὰ ἐλώδη μέρη τῆς
Αἰγύπτου καὶ ἰδίως παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Νείλου·
φθάνει δὲ εἰς ὕψος ὀλίγων σπιθαμῶν, ἔχει τὸ στέ-
λεχος αὐτοῦ σχῆμα τριγωνικὸν καὶ συνίσταται ἐκ
πολλῶν συνεχῶν λευμμάτων. Ἐκ τοῦ καλάμου
τούτου κατασκευάζετο ὁ πρὸς γραφὴν πάπυρος
οὕτω πως,

Τὰ λεύματα τοῦ καλάμου διὰ βελόνης ἀπ'
ἀλλήλων διαχωρίζοντες εἰς πολλὰς λεπτὰς ται-
νίας ἢ φύλλα παρέθετον ἐπάνω εἰς σανίδας βρέ-
χοντες αὐτὰ μὲ ὕδωρ τοῦ Νείλου, τὸ ὅποιον ἔχει
τι κολλῶδες, μετὰ ταῦτα ἐλάμβανον καὶ ἄλλα
τοιαῦτα φύλλα καὶ ἀφ' αὐτῶν ἐβρέχον κατὰ τὸν
ἴδιον τρόπον τὰ ἐπέθετον σταυροειδῶς ἐπὶ τῶν
πρώτων, ὥστε ἐσχηματίζετο ἐν μέγα τετραγωνι-
κὸν φύλλον. Τὰ τοιαῦτα δὲ φύλλα ἐπέεζον ὕστε-
ρον εἰς πιεστήρια καὶ κατόπιν τὰ ἐξήρπινον διὰ
τοῦ ἡλίου καὶ τὰ ἐστίλθονον ἐνίοτε μὲ στιλπνοὺς
ὀδόντας ἢ ὄστρακα· συνθέτοντες δὲ συνθήκας εἰ-
κοσιν ἐξ αὐτῶν τῶν φύλλων ἐσχηματίζον σύνδε-

σμον, ὃν ἐκάλουν δέσμην ἢ βιβλίον. Παρὰ τῷ Πλινίῳ καὶ Ἰσιδώρῳ εὐρίσκονται διάφοροι τρόποι τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ παπύρου, ἀλλ' ἡ ἀπόκτησίς του ἦν λίαν πολυδάπανος καὶ διὰ τὸ ὅτι πάντοτε πρόσφορον τοῦ καιροῦ πρὸς βλάστησιν τοῦ παπύρου καὶ πρὸ πάντων διότι οἱ Αἰγύπτιοι εἶχον μονοπόλειον αὐτοῦ.

Τὴν καλλιτέραν ποιότητα τοῦ οὕτω παρασκευαζομένου χάρτου ἐκάλουν οἱ Αἰγύπτιοι ἱερὸν πάπυρον, καθότι τὸν μετεχειρίζοντο ἀποκλειστικῶς πρὸς γραφὴν θρησκευτικῶν πραγματειῶν καὶ ἦτο ἀπηγορευμένη ἡ πώλησις διὰ τὸν φόβον μὴ γίνῃ ἄλλη τις χρῆσις ἀσεβής. Οἱ δὲ πλούσιοι Ῥωμαῖοι ἐπιθυμοῦντες ν' ἀποκτήσωσι καλὸν χάρτην ἡγόραζον θρησκευτικὰ βιβλία ἐκ τῶν Αἰγυπτίων, τὰ ὁποῖα ὕστερον πλύνοντες καὶ ἀπαλείφοντες οὕτω τὰ πρὶν γεγραμμένα, μετεχειρίζοντο ἐκ νέου πρὸς γραφὴν, ἀποκαλοῦντες αὐτὸν χάρτην Αὐγούστιον.

Ἐπειδὴ ὅμως ὁ πάπυρος ἦτο διὰ τοῦς ἀνωτέρω λόγους δυσερέτος καὶ δυσώνητος, οἱ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων κατέφευγον εἰς τὴν χρῆσιν τῶν δερμάτων ἢ μεμβρανῶν, τῶν ὁποίων τὴν κατεργασίαν προήγαγον βαθμυδὸν εἰς ἐντέλειαν, ἰδίως οἱ Περγαμνοὶ ἐξ ὧν καὶ ἐκλήθη *περγαμνή*. Λέγεται δὲ ὅτι εἰς τελειοποίησιν τῆς μεμβράνης παρέσχεν ἀφορμὴν ἡ μεταξὺ Πτολεμαίου βασιλέως τῆς Αἰγύπτου καὶ Εὐμενοῦς βασιλέως τῆς Περγᾶμου ἀντιζηλία καὶ ἀμιλλα περὶ καταρτίσεως πλουσίαις βιβλιοθήκῃς, καὶ ἡ τοῦ Πτολεμαίου ἀπαγόρευσις τῆς ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἐξαγωγῆς τοῦ παπύρου.

Τὴν μέθοδον ἣν μετεχειρίζοντο οἱ Ῥωμαῖοι πρὸς πορισμὸν χάρτου, ἀπαλείφοντες δηλαδὴ τὰ πρῶτα γράμματα τῶν ἱερῶν αἰγυπτιακῶν βιβλίων, μετεχειρίσθησαν κατόπιν οἱ καλόγηροι τῶν μοναστηρίων. Οἱ εὐσεβεῖς οὗτοι ἄνθρωποι καταγινόμενοι νυχθημερὸν εἰς συγγραφὰς καὶ ἀντιγραφὰς τροπῶν καὶ δυσκολευόμενοι εἰς πορισμὸν μεμβρανῶν, ἐλάμβανον ὅσα περιέπιπτον εἰς χεῖράς των συγγράμματα ἀρχαῖα, πολυτιμότεα πολλάκις, καὶ ἀπαλείφοντες ἀπ' αὐτῶν διὰ τοῦ ὕδατος καὶ ἀποξέοντες τὰ γράμματα, ἔγραφον αὐτοὶ τὰ τροπάρια των. Καὶ πολλὰ μὲν ἀτίμητα συγγράμματα οὕτω πως ἐξηφανίσθησαν, τινὰ δὲ ἀνευρέθησαν, ὑπὸ λόγιων ἀνδρῶν, οἵτινες δι' ἀόκνου ὑπομονῆς καὶ ἐξησκημένου ὀφθαλμοῦ κατῴρθωσαν ν' ἀναγνώσωσι τὰ ὑπὸ τῶν καλογήρων σθεσθέντα. Μεταξὺ τῶν τοιουτοτρόπως ἀνευρεθέντων συγγραμμάτων κατὰ λέγονται καὶ αἱ *Εἰσηγήσεις* τοῦ

Γαίου. Ἐπὶ τῶν σελίδων τοῦ πολυτίμου τούτου νομικοῦ συγγράμματος εἰς καλόγηρος ἑκάτῃ τὸν μέσον αἰῶνα εἰς ἐποχὴν δηλαδὴ βαρβαρότητος καὶ ἀμαθείας ἔγραψε, ξέσας τὰ προϋπάρχοντα γράμματα, τὰς ἐπιστολάς τοῦ ἀγίου *Ιερωνύμου*. Τῷ δὲ 1818 δύο σοφοὶ γερμανοὶ ὁ Νισβὺρ καὶ ὁ Σαβινὺ ἰδόντες τὴν ἱερὰν ταύτην βίβλον εἰς τι μοναστήριον τῆς Βερόνης ἀνεγνώρισαν ὅτι ἐνυπῆρχεν ἐν αὐτῷ ἀνεκτίμητος θησαυρὸς, καὶ τῶνόντι διὰ πολλῶν κόπων καὶ μεγάλης ὑπομονῆς κατῴρθωσαν ἐπὶ τέλους νὰ ἀναγνώσωσι τὰ παλαιὰ γράμματα καὶ ν' ἀποδώσωσι εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον σχεδὸν ἀλωδήτους τὰς εἰσηγήσεις τοῦ *Γαίου*.

Θ. Ν. Φ.

ΓΡΑΦΙΚΗ.

ΠΑΕΙΣΤΗΝ ἡδονὴν αἰσθανόμεθα ὁσάκις λαμβάνομεν ἀφορμὴν, ἔστω καὶ ἐλαχίστην, ἵνα γράψωμέν τι περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι τέχνης καὶ τῆς προόδου αὐτῆς. ἔχομεν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν φωτογραφικὸν ἀπομίμημα σχεδιογράφηματός τινος τοῦ ἐκ Κεφαλληνίας Κ. Ν. Ευδιᾶ, καλλιτέχνην σπουδάζσαντος ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὴν ζωγραφικὴν εἰς διαφόρους τῆς Εὐρώπης πόλεις, νῦν δὲ διατρίβοντος ἐν Κωνσταντινουπόλει. Τὸ σχεδιαγράφημα τοῦτο εἶναι ἀλληγορικὴ τις παράστασις, ἡ Ἀποθέωσις ὧς καλοῦνται συνήθως αἱ τοιαῦται παραστάσεις. Ἡ γραφὴ ἄπασα διαιρεῖται κυρίως εἰς τρία μεγάλα συστήματα, περιλαμβάνοντα ἅπαντα πλεῖον τῶν ἐβδομηκοντα προσώπων. Εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς εἰκόνης, ἐν μέσῳ νεφέλης, παρίσταται ἐπὶ θρόνου ὁ πατὴρ ἁ ν δ ρ ω ν τ ε θ ε ω ν τ ε, ἔχων σύνθρονον αὐτοῦ τὴν Ἥραν. Περὶ τὸν θρόνον δὲ αὐτοῦ, ἔνθεν καὶ ἔνθεν, ἵστανται οἱ λοιποὶ θεοί. Κάτωθι τοῦ πρώτου τούτου συστήματος, ἄρχεται τὸ δεύτερον σύστημα, ἔχον διὰ θεσιν ἡμικυκλίον, οὗ τὰ δύο ἄκρα ἐρείδονται εἰς τὰς δύο παρὰ τὴν βάσιν γωνίας τοῦ Πίνακος. Ἐν μέσῳ τοῦ ἡμικυκλίου τούτου καὶ ὑπὸ τὸν Δία, ἵσταται ἐπὶ ἀποτόμου καὶ σκληροῦ Βράχου, τοῦ Παρνασσοῦ ἴσως, ὁ Ὀμηρος, βασιτάζων εἰς τὴν ἀριστερὰν λύραν. Δεξιόθεν τοῦ μεγάλου ραψώδου ἡ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διὸς ἐξεληοῦσα Ἀθηνᾶ, κράνος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔχουσα, ἀγορεύει πρὸς μεγάλον θίασον σοφῶν καὶ ἄλλων τῆς Ἑλλάδος νομοθετῶν. Ἐνταῦθα φαίνεται καὶ ὁ Ὀλύμπιος Περικλῆς καὶ ἡ πολυθρόλλητος Ἀ-